

ENGELSİZ ÜNİVERSİTE SÖYLEMİ ve KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL YAŞAM ALANININ ENGELLİLER İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİN BELİRLENMESİ

Ali MÜLAYİM^{1*}

^{1*} Kırklareli Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Kırklareli, Türkiye

Öz

Günümüzde gerek insan hakları evrensel beyannamesi gerek taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar ve gerekse de ulusal yasa ve yönetmelikler engelliler için oldukça kapsamlı hakları tanımlar ve gerektiğinde toplumun dezavantajlı kesimleri için pozitif ayrımcılığa mahal verir. Ancak engellilerin toplumsal hayata katılımı veya temel insan hakları konusunda yaşadığı zorluklar yasa ve yönetmeliklerden değil bu yasa ve yönetmeliklerin tam olarak uygulanamamasından kaynaklıdır. 2005 yılında yasalaşan ancak bir türlü tam olarak uygulamaya giremeyen 5378 sayılı “Engelliler Hakkında Kanun” bu duruma iyi bir örnektir. Son dönemlerde yüksek sesle söylenir hale gelen engelsiz üniversite kavramı toplumun eğitim açısından piramidin üst bölgesini temsil eder ve en yalın ifadeyle engellilerin haklarını yerleşke içerisinde en iyi şekilde kullanabilmesini ifade eder. Bu çalışmada Kırklareli Üniversitesi sosyal alanlarının özellikle tekerlekli sandalye kullanan engelliler için erişilebilirliği incelenmiştir. Kırklareli Üniversitesi 3 farklı yapı ile ilgili turuncu bayrak ödülü almıştır. Bu durum üniversitenin erişilebilirliğe kayıtsız kalmadığının göstergesidir. Yapılan inceleme sonucunda sosyal yaşam alanının büyük ölçüde engelliler için erişilebilirlik kurallarına uygun olduğu söylenebilir. Ancak yine de bazı iyileştirmeye açık yönler tespit edilmiş ve bununla birlikte çözüm önerileri de sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Engelliler ve Eğitim, Herkes İçin Tasarım, Engelsiz Üniversite.

Disability Friendly University Concept and Assessment of the Accessibility of Social Living Area for Disabled People in Kırklareli University

Abstract

Today, both the universal declaration of human rights, the international agreements, and national laws and regulations define comprehensive rights and allow positive discrimination for the disadvantaged people in society when necessary. However, the difficulties experienced by disabled people regarding their participation in social life and having basic human rights are not because of the imperfection of laws and regulations, but to the inability to implement them. The disability law, which was enacted in 2005 but could not be fully implemented, is a good example of this situation. The concept of disability-friendly university, which has become popular recently, represents the upper part of the pyramid in terms of education, and in the simplest terms, means that disabled people can use their rights in the best way possible within the university campus.

Sorumlu Yazar: Ali MÜLAYİM, ali.mulayim@klu.edu.tr

In this study, the accessibility of social areas in Kırklareli University, especially for wheelchair users, was examined. Kırklareli University received the orange flag award for 3 different buildings. This is an indication that the university is not unconcerned about the accessibility of disabled people. As a result of the examination, it can be said that the social life infrastructure is substantially accessible. However, some aspects that are open to improvement have been identified and solutions have also been presented.

Keywords: Disability and Education, Design for All, Disability Friendly University.

1. Giriş

Mimari tasarım engelliler için sahip oldukları kısıtlılıkların neden olduğu sorunların çözümüne dayalı yaşam alanlarını tasarlama sürecidir. Bireyler farklı fiziksel özelliklerinden dolayı sosyal yaşamdan dışlanmamalı ve yine fiziksel veya psikolojik durumlarından dolayı ötekileştirilmemelidir. “Mimarlıkta mekânın kimin için tasarlandığı sorusu özel durumlar dışında kullanıcıyı yani insanı işaret etse de süregelen yaygın tasarım anlayışı genellikle ortalama kullanıcı grup dışındakiler için mekânın kullanılabilirliğini sınırlandırmaktadır” [1]. “Ortalama kullanıcı” kavramı zamanla yerini “Normal”e bırakmıştır. Engelliler için bir konu veya olaydan söz ederken karşımıza engelli olmayanlar yerine normal kavramı sıkça çıkmaktadır.

Konunun kavramsal boyutu da oldukça problemlidir. Türkiye’de yapılan tanıtımda 5378 sayılı kanunun yayınlanmasıyla “Özürlü” kavramının yerine “Engelli” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Kanuna göre Engelli; “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi” tanımlar [2]. Uluslararası terminolojide ise disabled, impairment veya handicapped kavramları karşımıza çıkar. Uluslararası alanda engellilik üç farklı kavramla tanımlanırken ülkemizde bu üç tanıma karşılık sadece engelli kavramı kullanılmaktadır. Bu durum oldukça geniş bir engelli tanımı gerektirmektedir. Ünal’a göre her ne kadar impairment kavramı çokça “disabled” kavramı yerine kullanılsa da aslında “impairment” kavramı, işlevsel bir sınırlamaya yol açması muhtemel olan fiziksel veya biyolojik bir durumu ifade eder [3]. Engelliliğe ilişkin ilk bütüncül model olan tıbbi model, engelliliği bireye ait, tedavi edilmesi gereken bir sorun olarak görmektedir. 1970’lerde ortaya çıkan sosyal model ise engelliliği bireysel bir problemden ziyade toplumsal bir problem olarak görür ve makul düzenleme ile engellilerin yaşamın her

alanında var olabileceklerini vurgular. Problem alanları olarak toplum kaynaklı “olumsuz tutumlar”, “dışlayıcı kültür” ve “ötekileştirmeyi” ele alır [4].

TÜİK tarafından 2011 yılında yapılmış olan Nüfus ve Konut Araştırması’nda Türkiye genelinde ev halklarının yaklaşık %13’ünden bilgi edinilmiştir. Araştırma yaklaşık 9 milyon kişi ile yapılmıştır. Tablo 1’de bazı sonuçları verilen araştırmaya ait detaylara 2019 Mayıs bülteninden ulaşılabilir.

Tablo 1. Karşılaşılan duruma göre engel grupları [5].

Engel Grubu / Nüfus Oranı	Toplam (%)	Kişi Sayısı
Görmede zorluk yaşayanlar ²	1,4	1.039.000
Duymada zorluk yaşayanlar ³	1,1	836.000
Konuşmada zorluk yaşayanlar ⁴	0,7	507.000
Yürümede, merdiven çıkmada / inmede zorluk yaşayanlar ⁴	3,3	2.313.000
Bir şeyler taşımada / tutmada zorluk yaşayanlar ⁴	4,1	2.923.000
Yaşlılarına göre öğrenmede / basit dört işlem yapmada / hatırlamada / dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar ⁴	2,0	1.412.000

Engelli bireylerin örgün eğitim olanaklarından yararlanmasının geçmişi ülkemizde 1950’li yıllara kadar uzanmaktadır. Öncelikle farklı eğitim kurumlarına giden engelli öğrencilerin yüksek öğretime geçişleri çok sınırlı sayıda gerçekleşmiş, engelli ancak zeki olan özellikle görme engellilerin üniversitelerin sosyal bilgiler alanlarından mezun olarak hayata atıldıkları gözlemlenmiştir. Gerek 1961 anayasası ve bunu temel alan 222 sayılı İlköğretim Yasası gerekse 1973 de yürürlüğe giren 1739 Temel Eğitim yasaları engellilerin eğitiminde önemli atılımları sağlamıştır [6].

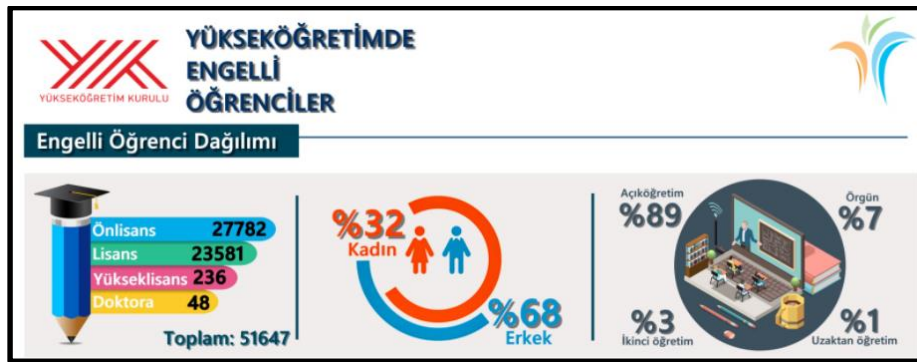
Birleşmiş milletler özürlü kişilerin hakları sözleşmesi, 28 Ekim 2009 tarihinden itibaren ülkemizde ‘de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme, engelli bireylerin haklarına bütüncül olarak yaklaşmaktadır. Bu sözleşmenin 24. maddesi eğitim hakkıyla ilgili düzenlemeleri kapsar [6]. Ataman’ın

sunumunda açıkladığı ve Türkiye'nin de imzalayarak 2009 yılında kabul ettiği sözleşme, yeterince uygulansa başkaca hiçbir düzenlemeye gerek kalmadan sadece üniversiteler değil tüm eğitim kurumlarında engelsiz eğitim sağlanabilecektir. Ancak bu konuda yapılan çalışmalarda da sıkça belirtildiği üzere problem yasal düzenlemeler değil bu yasal düzenlemelerin uygulanmamasından kaynaklanmaktadır.

Üniversiteler ya da diğer eğitim kurumları özellikle genç neslin eğitim almanın yanında sosyalleştiği alanlar olarak kabul edilmelidir. Engellilerin yüksek öğretim alanında eğitim almasındaki en büyük engel engelli dostu üniversitelerin sayısının artmasına rağmen hala yeterli düzeyde olmamasıdır.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Hammerberg'in 14 Ekim 2011 tarihli raporunda, Konsey üyesi pek çok ülkede engelli bireylerin “yok sayılma”, “ötekileştirilme”, “etiketlenme” gibi ayrımcı davranışlarla sürekli karşı karşıya geldikleri vurgulanmaktadır. Üniversiteler her türlü hizmeti tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak biçimde sunmalıdır [4].

YÖK tüm yüksek öğretim kurumlarını tüm öğrenciler için erişilebilir hale getirebilmek için çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda 2018 yılından beri Engelsiz Üniversite Ödülleri verilmekte ve bu ödüllerin teşvik edici olması amaçlanmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda birçok yüksek öğretim kurumunda bu konuda çalışacak komisyonlar oluşturulmuştur. Ayrıca <https://engelsiz.yok.gov.tr/> web sitesi kurularak tüm çalışmalar buradan duyurulmaktadır.

Şekil 1. Yükseköğretimde engelli öğrencilerin dağılımı [7].

Şekil 1’den anlaşılacağı üzere üniversitelerdeki öğrencilerin %89 u açık öğretimde sadece %11’i örgün öğretimde yer almakta ve kampüslerdeki sosyal yaşama katılabilmektedir. Bu durumda alınması gereken çok uzun bir yol olduğunun göstergesidir. Ancak engellilere yönelik yapılan her teşvik veya çalışma medeniyet göstergesi olarak kabul edilmeli ve desteklenmelidir. 5378 sayılı kanun Engellilerin mesleki eğitim alması ve meslek seçebilmesi ile ilgili hükümler barındırmaktadır [2]. İltar’ın çalışmasına göre Engellilerin istihdamı büyük oranda (%71) yasal zorunluluktan kaynaklanmaktadır [8]. Engellilerin mesleki eğitimleri ve eğitim sonrası istihdamları birlikte düşünülerek planlama yapılmalıdır.

2. Materyal ve Metot

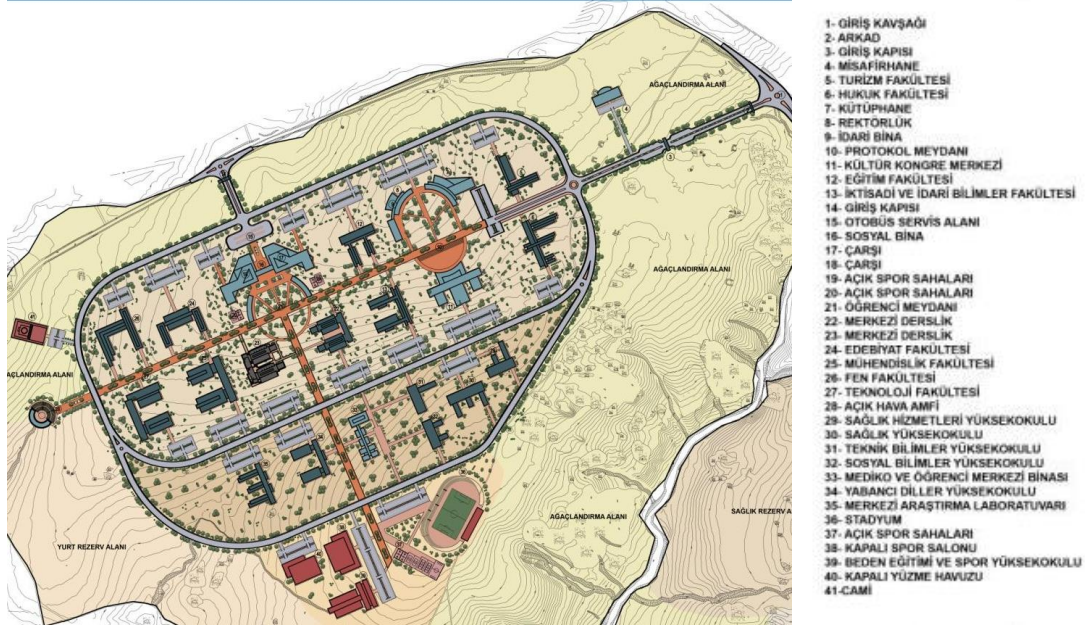
Kırklareli Üniversitesi Kayalı Kampüsü Sosyal Yaşam Alanını (çarşı) kapsayan bu çalışmanın, Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü ve bağlı birimlerine de sunularak engelsiz üniversite söylemi kapsamında yapılacak iyileştirmelerde yol gösterici olması amaçlanmaktadır. Çalışma tekerlekli sandalye kullanan engellilerin Kırklareli Üniversitesi Kayalı Kampüsü sosyal alanlarındaki erişilebilirlikleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada erişilebilirlik kriteri olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formlarından yararlanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1 Yerleşke ve Yapı Özellikleri

Kırklareli üniversitesi kayalı yerleşkesi toplam 3600000 m² alan üzerine kurulmuştur. Şehir merkezine yaklaşık 10 km uzaklıkta bulunmaktadır. Yerleşke içinde Rektörlük merkezi, 3 adet merkezi derslik, sosyal yaşam alanı, açık spor alanları, kapalı spor salonları, açık stadyum, laboratuvar yapıları (4 adet), cami ve halen inşası devam eden tıp fakültesi binası bulunmaktadır (Şekil 2). Kampüs alanının oldukça büyük olması nedeniyle çalışma sadece sosyal yaşam alanı ile sınırlı tutulmuştur.

T.C. KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ YERLEŞKE PLANI

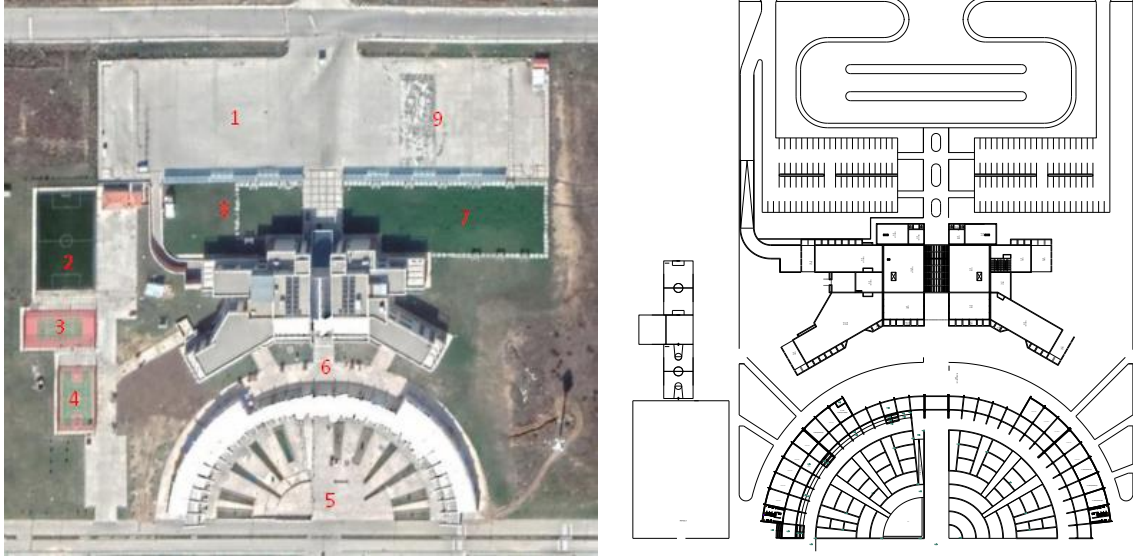
Şekil 2. Kırklareli Üniversitesi Kayalı Yerleşkesi Planı [9].

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Yaşam Alanı, 3 katlı bir ana yapı, otoparklar yeşil alanlar spor alanları ve dükkanlardan meydana gelmektedir. Tek yapı ve iki kollu dükkanlardan oluşan kapalı alanların yanı sıra Şekil 3'te de görüldüğü gibi oldukça geniş bir bahçe alanına sahiptir. Bahçe içinde oturma alanları yanında sahnesi de bulunan konser ve gösteri alanı bulunmaktadır.

Şekil 3. Sosyal yaşam alanı ana yapı ve dükkanların görüntüsü ile sosyal yaşam alanı ön cephe görünüşü teknik çizimi

Şekil 4’te Google Earth görüntüsü ve vaziyet planı teknik çizimi verilmiştir. Şekil 4, 5, 6 ve 7’de görüldüğü üzere sosyal yaşam alanı; öğrenci servis alanı, futbol sahası, tenis sahası, basketbol sahası, dükkanlar, bahçe ve konser alanı, kütüphane, merkez kantin, personel ve öğrenci yemekhaneleri, mutfak, fuar alanları, öğrenci ve misafir otoparkından oluşmaktadır.

1-Öğrenci servis alanı 2-Futbol sahası 3-Tenis sahası 4-Basketbol sahası 5-Sosyal alan (dükkanlar, konser alanı vb) 6-Merkez yapılar (Kütüphane, merkez kantin, mutfak ve yemekhaneler) 7-8 Fuar alanları 9- Öğrenci ve misafir otoparkı

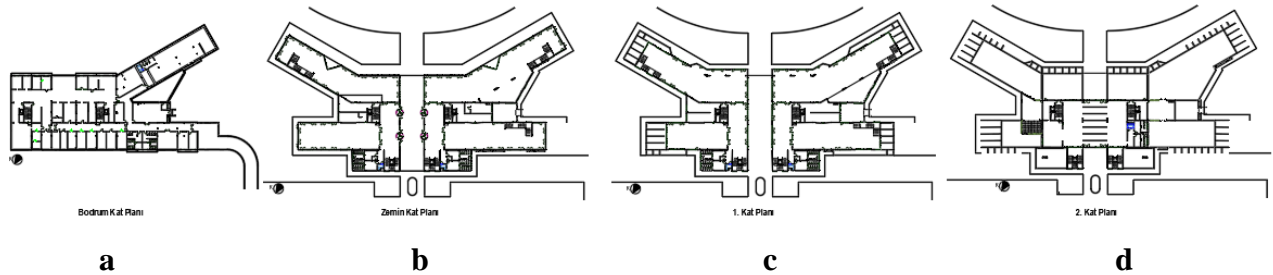
Şekil 4. Google Earth görüntüsü ve vaziyet planı ve teknik çizimi

Şekil 5. Yan otopark, spor tesisleri ve sosyal alan bağlantısı

Şekil 6. Etkinlik alanı, sahnesi ve ulaşım rampası**Şekil 7.** Sosyal yaşam alanı dersliklerden giriş rampası ve kuzey-güney alanlarından görüntüler

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Yaşam Alanı ana yapısı bodrum kat, zemin kat, 1.kat ve 2. katlardan oluşmaktadır. 1 tanesi servis olmak üzere 4 girişi bulunmaktadır. Şekil 8’de kat planları verilmiştir. Ana yapı bodrum katı-4.50 kotunda bulunmaktadır. Bodrum kat (Şekil 8a); yemek hazırlık bölümü, sığınak ve tesisat odaları olarak kurgulanmış, güncel olarakta aynı işlevde kullanılmaktadır. Asansör ve merdiven ile düşey sirkülasyon sağlanmaktadır. Ayrıca engelliler için tuvalet-lavabo bulunmaktadır.

Şekil 8. Kat Planları a) Bodrum Kat Planı b) Zemin Kat Planı, c) 1.Kat Planı d) 2.Kat Planı

Zemin katta (Şekil 8b) kuzey, doğu ve kuzeydoğu cephesinde kütüphane, çok amaçlı salon, fuaye alanı, engelli tuvaletleri bulunmakta iken güney, doğu ve güneydoğu cephesinde merkezi kantin-kafe bulunmaktadır. Zemin kat iki ayrı yapı şeklinde yapılmış, daha sonra orta alan çelik konstrüksiyon ile kapatılarak birleştirilmiştir. Çelik konstrüksiyonla kapatılan yapı öğrenci giriş alanı ve olarak düzenlenmiştir. Yapının her iki blok kısmında da engelli tuvaletleri ve asansör bulunmaktadır. Zemin katta sürekliliği kesen kot farkı bulunmamaktadır.

1.katta (Şekil 8c) kuzey, doğu ve kuzeydoğu cephesinde kütüphane ve kütüphane idari yapıları bulunmakta, asansör ve merdiven ile düşey sirkülasyon sağlanmaktadır. Güney, doğu ve güneydoğu cephesinde ise öğrenci yemekhanesi bulunmakta asansör ve merdiven ile düşey sirkülasyon sağlanmaktadır. Yapının her iki blok kısmında da engelli tuvaletleri ve asansör bulunmaktadır. 1.katta sürekliliği kesen kot farkı bulunmamaktadır. Her iki blokta da uç teraslar bulunmaktadır. Güncel kullanımda bu teraslara Kütüphane ile öğrenci yemekhanesinin yanında personel yemekhanelerinden de ulaşılabilir. Yapı genel itibariyle geniş pencerelere sahip iyi ışık alan bir yapıdır.

2.katta (Şekil 8d) personel yemek dağıtım alanı, personel yemekhanesi, teras bulunmakta, asansör ve merdiven ile düşey sirkülasyon sağlanmaktadır. Ayrıca engelliler için tuvalet-lavabo bulunmaktadır. 2.katta sürekliliği kesen kot farkı bulunmamaktadır.

3.2. Yapının Tekerlekli Sandalye Kullanan Engelliler İçin Değerlendirilmesi

Sosyal yaşam alanının özellikle tekerlekli sandalye kullanıcısı engelliler için problem ve çözüm önerileri sunulmuştur. Rampa, bahçe alanı, otopark alanı, Bina girişi, bina içi yatay ve düşey sirkülasyon alanları, personel ve öğrenci yemekhaneleri, tuvalet ve lavabolar şeklinde sınıflandırılarak incelenmiş ve mekanlara erişilebilirlik açısından tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri belirtilmiştir.

◆ Rampaların mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri

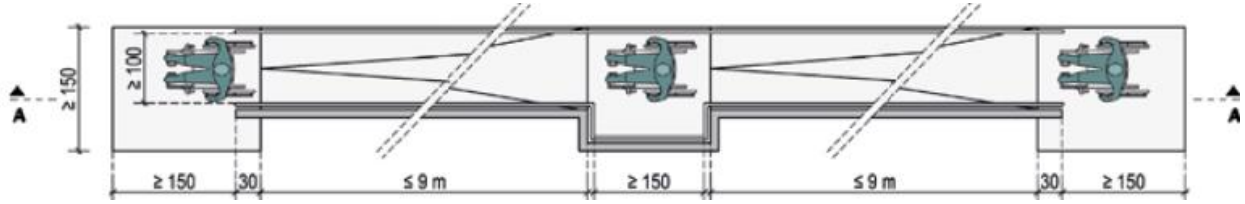
Geçiş alanlarında kot farkını ortadan kaldırmak için öncelik olarak rampa eğer rampa yapılamıyorsa asansör, asansör de yapılamıyorsa platform yapılması tavsiye edilmektedir. Rampanın öncelikli tercih edilme nedeni elektronik/mekanik problemlerden ve elektrik kesintilerinden etkilenmemesidir. Erişilebilirlik kılavuzuna göre rampaların net genişliği

üzerindeki diğer donatılar çıktıktan sonra en az 100 cm olmalıdır. Rampa yüksekliklerine göre verilecek en fazla eğim Tablo 2’de verilmiştir. Rampa eğimi geçilen alandaki kot farkı/rampa uzunluğu olarak hesaplanmalıdır.

Tablo 2. Rampa Eğimleri [10]

En fazla yükseklik	En fazla eğim
15 cm ve daha az	1:12 (%8)
16 cm-50 cm arasında	1:14 (%7)
51 cm -100 cm arasında	1:16 (%6)
101 cm üzerinde	1:20 (%5)

Rampa uzunluğu 9 m’yi geçtiğinde mutlaka dinlenme alanı oluşturulmalıdır (Şekil 9). Manevra gerektiren alanlarda 152,5 cm çapında bir alan boş bırakılmalıdır. Rampa ile geçilecek yüksekli 15 cm’den fazla ise tırabzan ve korkuluk yapılmalıdır.

Şekil 9. Rampa eğimi ve dinlenme alanı [10]

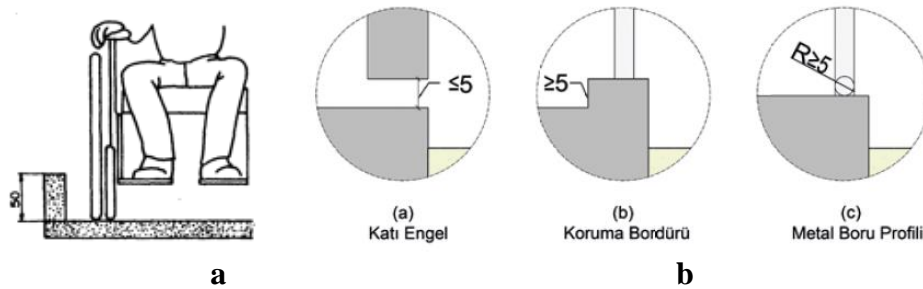
Sosyal alana derslikler tarafından girişte 60 cm kot farkı bulunmaktadır (Şekil 10b). Kot farkı rampa ve merdivenlerle giderilmiştir. Sosyal alanlara girişteki rampa genişliği 160 cm, yükseklik 60 cm, uzunluk 600cm, eğimi: %10’dur. Rampa eğiminin %8 i geçmemesi tercih edilir. Rampanın önünde ve arkasında gerekli manevra alanı bulunmaktadır. Rampanın uzunluğu 900 cm’yi geçmediği için sahanlık gerektirmemektedir. Ancak rampanın Şekil 10a’daki gibi üç tarafa eğimli yapılması çok daha uygun olacaktır. Rampanın yanında 3 basamaklı merdiven vardır. Basamak rıhtları birbirinden farklıdır. Son dönemde basamaklarda da yenileme çalışmaları yapılmaktadır. Basamak derinliği 30 cm’den Merdiven genişliği 300 cm’den fazladır ve standartları karşılamaktadır. Spor alanları, misafir otoparkı ve 1. merkezi dersliklerden sosyal alana erişimde standartlara uygun olan bir rampa bulunmaktadır (Şekil 10c). Rampanın tek tarafı kapalıdır. Açık tarafında tırabzan ve küpeşte bulunmamaktadır. Bahçe alanına girişteki rampanın ise tırabzanı

yoktur. (Şekil 10b). Merdivenin her iki tarafında da tırabzan ve küpeşte yoktur. Merdiven ve rampanın yanına tırabzan (1.si 90 cm, 2.si 70 cm yüksekliğinde) yapılması gerekmektedir.

Şekil 10 a) Üç tarafa eğimli rampa düzenlemesi [10] b) Sosyal yaşam alanı giriş rampası c) Spor alanlarından ve misafir otoparkı ve 1. Merkezi dersliklerden sosyal alana erişim

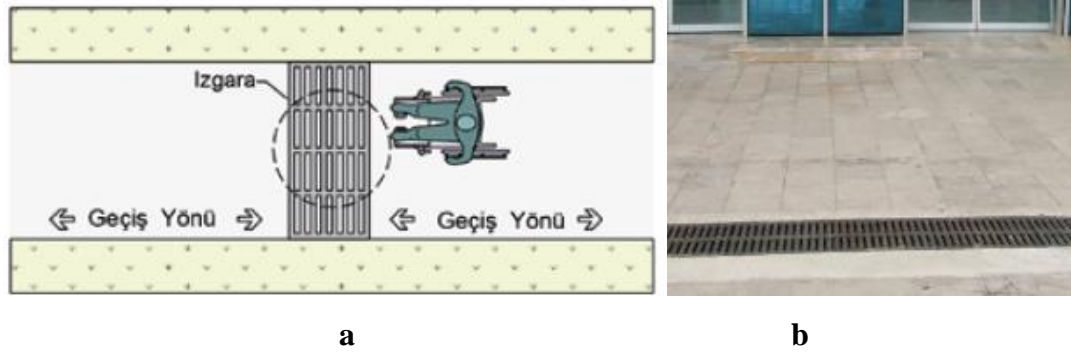
Binaya giriş rampasının bordürleri vardır (Şekil 12). Rampa kenarlarına rampa yüksekliği 150 mm'den az ise 5 cm yüksekliğinde bordür (Şekil 11), 150 mm'den fazla ve rampa uzunluğu 1830 mm'den uzun ize ise korkuluk yapılmalıdır [10].

Şekil 11. a)Koruma bordürü [11] b)Koruma bordürü örnekleri [10]

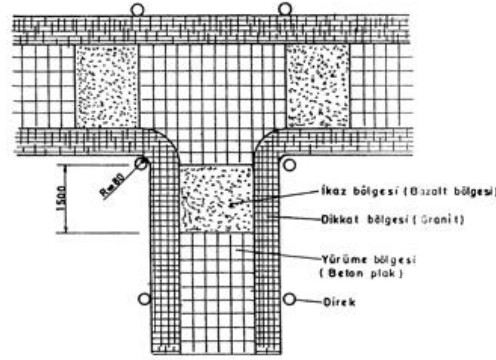
◆ Bahçe alanında mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri

Bahçe girişindeki rampaya tabela ile yönlendirme yapılmamıştır. Bahçe yolunun yüzeyi engellilerin erişebilirliği açısından uygun malzeme ile kaplanmıştır. Ancak zamanla bazı yerlerde çukurlaşmalar meydana gelmiştir. Bu çukurlaşmalar uygun yöntemlerle düzeltilmelidir. Bahçe yürüyüş güzergahındaki yağmur suyu tahliye kanalları ızgaralarla kapatılmıştır. Ancak ızgaralar gidiş yönüne dik ve aralıkları 13 mm'yi geçmeyecek şekilde olmalıdır (Şekil 12a). Bu oluklar ve ızgaralar farklı yaralanmalara sebep olabilmektedir. Izgaralar gidiş yönüne paralel düzenlenmiş ancak gidiş yönüne dik olarak yeniden düzenlenmelidir (Şekil 13b).

Şekil 12. a) Olması gereken su olukları ve ızgara [10] b) Mevcut durumdaki ızgara

Görme engelliler için hissedilebilir yüzey bulunmamaktadır. Görme ve duyma engelliler için hissedilebilir yüzey, sesli ve ışıklı ikaz sistemleri mutlaka teçhiz edilmelidir (Şekil 13).

Şekil 13. TS 9111'e göre bahçe yolları kaplama malzemelerine örnek [11]

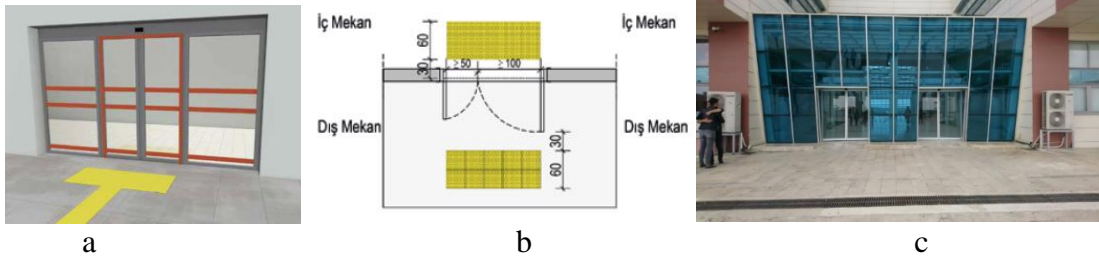
◆ Otopark alanlarında mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri

Binaya ait iki adet otopark bulunmaktadır. Otoparkların her ikisine de uygun eğimli bir rampa ile girilmektedir. Bina girişinde kot farkı bulunmaktadır. Bu fark rampa ve tek basamakla geçilmektedir. Sosyal alana ayrıca öğrenci otoparkı ve servis araçlarının bulunduğu otoparktan girişte herhangi bir kot farkı bulunmamaktadır. Otoparkta engelliler için ayrılmış park alanı bulunmamaktadır (Şekil 14a). Otoparklarda girişe en yakın yerden olacak şekilde araç kapasitesine göre engelliler için yer ayrılmalı (en fazla 30m mesafede olmalı) bu alanın çeşitli işaretlemeler ile engellilere ayrıldığı belirtilmelidir (Şekil 14b).

Şekil 14. a) Sosyal yaşam alanı personel otoparkı ve spor tesisleri b) Olması gereken otopark düzenlemesi [10]

◆ Bina girişi mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri

Şekil 15. a) Olması gereken giriş kapısı perspektif [10] b) Olması gereken giriş kapısı plan [10] c) Mevcut giriş kapısı

Bina girişi iyi aydınlatılmıştır (Şekil 15c). Binaya giriş rampası 15cm yükseklikte, genişlik 100 cm' den fazla, rampanın uzunluğu 95 cm, eğim %9 dur. Rampaların başlangıç ve bitiş manevra alanı (en az 152,5 cm çapında olmalı) uygundur. Geçilen yükseklik 15 cm olduğu için tırabzan gerektirmemektedir ve yanlarda bordür bulunmaktadır. Giriş kapısı otomatik açılır kapanır özelliktedir. Kapı ölçüleri standartlara uygundur. Bina girişindeki büyük cam yüzeylerde uyarıcı bantlar yoktur (Şekil 15c). Olası kazaları engelleyebilmek için cam yüzeylerde uyarıcı, dikkat çekici bantlar veya logolar kullanılabilir (Şekil 15a). Bu işaretlemeler 7,5 cm genişliğindeki zıt renkli bantlarla sağlanmalı ve bantlar yerden; 130 cm –140 cm yükseklikte birinci düzey, 90 cm - 100 cm yükseklikte ikinci düzey, 10 cm –30 cm yükseklikte üçüncü düzey (tavsiye) olacak şekilde hem iç ve hem de dış yüzeyde eklenmelidir (Şekil 15a). Şekil 15a'da gösterildiği gibi kapının her iki tarafına da hissedilebilir yüzey düzenlemesi yapılmalıdır. Kapı otomatik açılır sürme kapı olması nedeniyle kapanma süreleri ayarlanmalı ve sesli ikaz sistemi teçhiz edilmelidir.

◆ Bina içi düşey ve yatay sirkülasyon alanları mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri

Bina içi yatay sirkülasyon ve mekânsal erişilebilirlik ile ilgili bir problem bulunmamaktadır. Aynı kat içinde kot farkı bulunmamakla birlikte koridorlar ve dolaşım alanları genişlikleri yeterlidir. Bina içi ışıklı acil çıkış yönlendirme işaretleri vardır (Şekil 16) ancak sesli yönlendirme işaretleri yoktur. Özellikle görme engelliler için gerekli yerlere sesli yönlendirme işaretleri de teçhiz edilmelidir. Yapının hiçbir yerinde hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri bulunmamaktadır. Merdiven önü, mekân girişleri, asansör önleri gibi zeminde sürekliliğin kesildiği alanlar dahil yönlendirici hissedilebilir yüzeyler teçhiz edilmelidir.

Şekil 16. Fuaye alanı

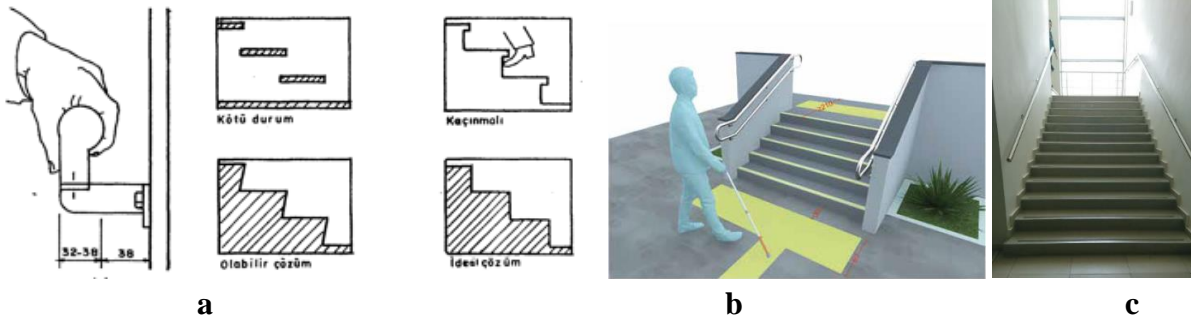
Bina düşey sirkülasyonu 2 asansör ve 2 aynı tip merdivenle sağlanmaktadır (Şekil 17). Asansör ölçüleri standartlara uygundur. Her katta asansör kapısının önü dolaşım ve manevra alanı (en az 152,5 cm çapında alan) için uygundur. Asansörlerde ikaz sisteminin yanında sim kartıyla sorumlu bakım elemanına yönlendirme bulunmaktadır. Asansör kontrol düğmeleri dikey konumdadır. Engellilerin kullanımını da düşünüldüğünde asansör içi yatay kontrol düğmelerinin kullanılması daha uygun olacaktır.

Asansörlerin aydınlatması yetersizdir. Aydınlatma güçlendirilmelidir. Görme engelliler için asansör kontrol düğmelerinde Braille yazısı ve sesli uyarıcılar yoktur (Şekil 17). Asansörlerin kat seviyesinde durma toleransı standartlara uygundur (+ - 13mm).

Şekil 17. Asansör girişi ve kontrol düğmeleri

Merdivende iki tarafta tırabzan bulunmakta ancak 70 cm yükseklikte bir tırabzan daha olması tavsiye edilmektedir (Şekil 18b). Ayrıca tırabzanların çapı olması gerekenden fazladır. TS9111'e göre 32-38mm olmalıdır (Şekil 18a) [11]. Merdivenlerde çıkıntı olmamalı Şekil 18b' de gösterilen ideal çözüme göre merdivenler düzenlenmelidir. Ayrıca merdivenler görme engelliler için yürüyüş istikametine dik olarak yerleştirilmelidir (yandan yaklaşım için). Merdiven önü hissedilebilir yüzeyler vb. uygun malzeme ve donanımlar ile belirtilmelidir (Şekil 17b). Basamaklarda 4-5 cm genişliğinde, merdiven rengine zıt ve merdiven boyunca uzanacak şekilde kaydırmaz bant uygulaması yapılmıştır (Şekil 18c).

Şekil 18. a) TS 9111'e göre tırabzan ve basamak [11] b) 70 ve 90 cm yüksekliğinde göre tırabzan c) Mevcut tırabzan

İç mekandaki merdivenlerde, basamak genişliği (derinliği) en az 27 cm, basamak yüksekliği (rıht yüksekliği) en fazla 16 cm, erişilebilirliğin sağlanması için ayrıca bir düzenleme varsa (rampa, asansör gibi) en fazla 18 cm olmalıdır (Erişilebilirlik Kılavuzu). Bina içi merdivenin basamak genişliği 30 cm, rıht yüksekliği 15 cm, kol genişliği ise 210 cm'dir. Dolayısıyla merdiven ölçülerinin erişilebilirlik açısından uygun olduğu söylenebilir. Merdiven altı görme engelliler için kazaya sebebiyet vermemek için kapatılmıştır. Acil durumda çıkışa yönlendirecek kolayca fark edilebilir ışıklı yönlendirme işaretleri vardır. Görülebilir ve işitilebilir acil durum alarmı vardır. Duvara dik ve tavana monte edilmiş levhalar uygun yüksekliktedir.

◆ **Personel ve Öğrenci yemekhaneleri mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri**

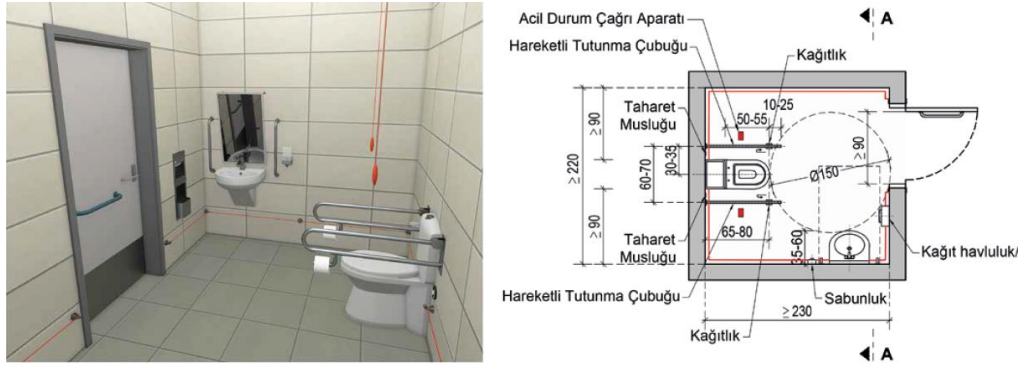
Şekil 19. Personel ve öğrenci yemekhaneleri

Gerek personel yemekhanesi gerekse de öğrenci yemekhanesinde zeminde sürekliliği kesecek kot farkı bulunmamaktadır (Şekil 19). Tekerlekli sandalye kullanan engelliler için en uygun yemek masası tipi dairesel masalardır. Bu nedenle personel yemekhanesinde bulunan masalar engelliler için daha uygundur. Her iki yemekhane de mekâna erişilebilirlik açısından uygundur. Her iki blokta bulunan asansörler sürekli çalışır haldedir. Engelli veya hareket güçlüğü çeken bireyler asansörler vasıtasıyla yemekhaneye ulaşımında herhangi bir zorluk yaşamamaktadır.

◆ **Lavabo ve Tuvaletlerin mevcut durumu, yaşanan problemler ve çözüm önerileri**

Erişilebilirlik Kılavuzuna göre 800m² den büyük yapılarda olması gereken engelli tuvaleti ve lavabosu Şekil 20' de verilmiştir. Engelli tuvalet ve lavabosu çok detaylı ölçüler içermekte olduğu

için ve bu makalenin konusu mekâna erişilebilirlik olduğundan detay ölçülere girilmemiş genel anlamda uygunluk izlenmiştir.

Şekil 20. 800 m² üstü yapılar için örnek tuvalet ve lavabolar [10]

Şekil 21. Engelli tuvalet ve lavaboları

Engelli tuvaletlerinden bir tanesi (toplam 6 adet) amacına uygun kullanılmamaktadır (Şekil 21). Her katta engelliler için ayrılmış tuvalet-lavabolar bulunmakta (Şekil 21), değerlendirme yapıldığı sırada bir engelli tuvaletinin depo olarak kullanıldığı görülmüş ancak diğer tuvalet-lavabolar ve sürekli temiz ve bakımlı tutulmaktadır.

Hizmet verilen her katta 2 tane olmak üzere 6 tuvalet vardır. Zemin katta 1 adet engelli tuvaleti bulunmaktadır. Engelli tuvaletinin ölçüleri genel olarak standartlara uygundur. Bina içerisindeki dolaşım alanları engellerden arındırılmış ve yeterli genişliktedir. Bina içerisinde kot farkı yoktur. Tüm sirkülasyon alanları iyi aydınlatılmıştır.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Üniversite yerleşkelerinde erişilebilirlik ile ilgili farkı yöntemlerle birçok çalışma mevcuttur. Bunlardan biri de “Evrensel Tasarım İlkeleri Kapsamında Üniversite Yerleşkesinde Erişebilirliğin İncelenmesi: ODTÜ Örneği”dir (12). Bu çalışmada Evrensel Tasarım ilkelerine göre erişilebilirlikler değerlendirilmiş ve Kampüs Mekânda Erişim Kriterlerine (YÖK “Engelsiz Kampüs Projesi”) göre analiz yapılmıştır. Bu ve benzer çalışmalarda elde edilen sonuçlar da birbirine benzerdir. Sorunlar çoğunlukla iç mekanlardan ziyade rampalar, kaldırımlar, otobüs durakları gibi dış mekân erişilebilirliğe ile ilgilidir.

Kırklareli Üniversitesi sosyal yaşam alanında birçok farklı işlevde alan bulunmaktadır. Dış mekanlarda sadece sosyal yaşam alanı ile sınırlandırıldığında zeminlerde kot farkı bulunmamasından dolayı engelliler için herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak sosyal yaşam alanına ulaşmada sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca otobüs duraklarında dolmuşlara biniş ve iniş gerekli düzenlemeler bulunmamaktadır. Bahçe alanında yönlendirme işaretleri mutlaka teçhiz edilmelidir. Yapı içinde 6 adet engelli lavabo-tuvalet bulunmaktadır. Yapı içinde gerek düşey sirkülasyon gerekse de yatay sirkülasyon, dolaşım alanları ve uygun kapı boşlukları açısından incelendiğinde büyük oranda engellilerin kullanımına uygun olduğu söylenebilir. Asansör kabin içi telefon eksikliği, giriş kapılarının cam olması, otoparklarda işaretlemelerin eksikliği vb. gibi birtakım sorunlar tespit edilmiş ve bu makalede çözüm önerileri sunulmuştur.

5378 sayılı kanuna göre “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez” hükmü gereği başkaca herhangi bir yasal düzenlemeye gerek kalmadan engelliler için eğitimde fırsat eşitliği mutlaka sağlanmalıdır.

Kırklareli Üniversitesi bünyesinde Engelsiz Üniversite Koordinatörlüğü bulunmaktadır. Aynı zamanda Kırklareli Üniversitesi 3 farklı yapı ile ilgili turuncu bayrak ödülü almıştır. Bu durum üniversitenin erişilebilirliğe kayıtsız kalmadığının göstergesidir. Ancak yine de iyileştirmeye açık birçok yön bulunmaktadır. İyileştirmeye açık yönler tespit edilerek iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yapılan çalışmada, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Teşekkür

Bu makalede çalışmalarını ile yardımcı olan “Herkes İçin Tasarım” dersi öğrencilerime katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Kaynaklar

[1] Tural. O., Üniversite Yerleşkeleri ve Erişilebilirlik. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, (2018) 6(15), s, 753-775. (Erişim Tarihi: 31.10.2021) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/621945>

[2] “Engelliler Hakkında Kanun” (2005) Kanun Numarası: 5378 Kabul Tarihi : 1/7/2005 Yayımlandığı R.Gazete : Tarih: 7/7/2005 Sayı : 25868 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 44

[3] Ünal. B., The Development of Disability Pride Through Challenging Internalized Idealist And Ableist Norms In Turkish Society: A Grounded Theory Study (Yayınlanmamış Doktora Tezi). ODTU Psikoloji Bölümü, Ankara. 2018.

[4] Menda. E, Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Mevcut Durum ve Öneriler, Sabancı Üniversitesi Yayınları ISBN: 978-605-4348-46-6 İstanbul, Mart 2013 (Erişim Tarihi: 31.10.2021) https://gazetesu.sabanciuniv.edu/sites/gazetesu.sabanciuniv.edu/files/2013/13019_sabanci_rapor_tr.pdf

[5] URL3, Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bülteni (Erişim Tarihi: 31.10.2020) <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6204/bulten-mayis.pdf> (Erişim Tarihi: 31.10.2020)

[6] Ataman. A., Engelsiz Üniversite: Yasal Temeller, Engelsiz Üniversite Toplantı Sunumu, 2009 (Erişim Tarihi: 31.10.2020) http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/engelsiz_universite_aysegul_ataman.pdf/2699c543-0e76-417c-b0bc-a855062c92fb

[7] URL2, Haber, Yök, Koronavirüs Salgını Döneminde Engelli Öğrencilerin Eğitime Erişimini Mercek Altına Aldı, (Erişim Tarihi: 31.03.2020) <https://engelsiz.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/engelsiz-erisim-engelsiz-egitim.aspx>.

[8] İlter. T., Erişilebilirlik ve Engelsiz Üniversite Kampüsleri. SD (Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü) Dergisi, Aralık-Ocak-Şubat 2016-2017, 41. sayı, S: 90-93. <https://www.sdplatform.com/Dergi/1004/Erisilebilirlik-ve-engelsiz-universite-kampusleri.aspx> (Erişim Tarihi: 31.03.2022).

[9] URL4, Kırklareli Üniversitesi Kayalı Yerleşkesi Haritası, http://uluslararası.klu.edu.tr/dosyalar/birimler/uluslararası/dosyalar/resimler/Kirklareli_Universitesi_Kayali_Yerleskesi_Planı.jpg (Erişim Tarihi: 31.03.2022).

[10] Erişilebilirlik Kılavuzu, T.C Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ankara, 2020.

[11] TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara, Kasım 2011

[12] Arat, Y., ve Güner, M. (2020). Evrensel tasarım ilkeleri kapsamında üniversite yerleşkesinde erişilebilirliğin incelenmesi: ODTÜ Örneği. Euroasia Journal of Mathematics-Engineering Natural & Medical Sciences, 7(8), 210-229.